

Laat rechters recht spreken. Gasdebat # 1, 22 januari 2014

Beknopt verslag.

Uit de aankondiging: Een zeer belangrijke kritiek op de regelgeving is dat ze de democratische scheiding tussen de rechterlijke en uitvoerende macht laat vervagen, dat ambtenaren de plaats innemen van onafhankelijke rechters. De overheid rechtvaardigt dit door te wijzen op gerechtelijke achterstand en het onvermogen van het rechtsapparaat om af te rekenen met de overlast, met de 'kleine' zaken en overtredingen die men met de GAS hoopt te beteugelen. Maar klopt deze redenering wel?

Zowel Els Dumortier, professor jeugdrecht VUB als Pierre Lefranc, voorzitter van *Magistratuur en Maatschappij* relativiseren het argument dat aan de oorsprong lag van de GAS wetgeving en dat nu nog veelal wordt aangehaald om die wetgeving te verdedigen: er heeft zich een vorm van straffeloosheid geïnstalleerd door het onvermogen van het gerecht om de vele vormen van overlast af te wikkelen. Dumortier wijst er op dat men in de voorbije decennia wel veel geïnvesteerd heeft in de politiehervormingen maar dat men dit nagelaten heeft te doen voor het rechtssysteem. Het is dan ook gemakkelijk om te beweren dat het systeem faalt wanneer men het eerst de middelen ontzegt om zijn werk goed te doen. Het begrip straffeloosheid krijgt wel een nare bijmaak als men de parallel trekt met de witteboordencriminaliteit, de vele fraudedossiers met hun verjaringen en/of minnelijke schikkingen. Straffeloosheid lijkt dan vooral een probleem te zijn voor de soorten feiten waardoor vooral Jan met de pet zich onderscheidt. Een eerste alternatief zou dan ook kunnen zijn meer in te zetten op het vrederecht: laat bepaalde feiten door burgerlijke rechters afhandelen. Zo worden conflicten geciviliseerd en geeft de samenleving de boodschap dat conflicten in de sociale sfeer maar beter uitgesproken kunnen worden. Pierre Lefranc stelt dat de stelling van het onvermogen van het gerecht te pas en te onpas wordt aangehaald maar naar zijn aanvoelen vooral te onpas wordt gebruikt omdat ze niet met feiten wordt onderbouwd. Hij heeft onderzoek gedaan naar het voorkomen van de techniek van themazittingen, een procedure waarin overtredingen en overtreders naar thema gegroepeerd worden afgehandeld waardoor veel tijd en energie wordt uitgespaard. In 2006 hadden 9 van de 44 Limburgse gemeenten de gaswetgeving ingevoerd. Limburgse procureurs vroegen toen expliciet niet-invoering want "we kunnen met gemeenten samenwerken om themazittingen te organiseren". Zo is er het voorbeeld van een themazitting in Gent waar, in samenwerking met de stedelijke milieudienst, 54 zaken i.v.m. sluikstorten tegelijk werden behandeld. Themazittingen hebben het voordeel dat ze persaandacht krijgen. Bovendien heeft iedere overtreder het gevoel dat iedereen vervolgd wordt; dat maakt indruk en heeft een ontradend effect. Bovendien bestaan er verschillende vormen van snelrecht (bv. het turbo snelrecht in Gent) waarbij zaken in hoogstens 2 maand tijd afgewikkeld worden – sneller dan bij GAS – terwijl ondertussen wel alle fasen van de rechtsgang gerespecteerd worden.

Het argument van de schending van de scheiding der machten is ingewikkelder dan het lijkt. Zowel Dumortier als Lefranc wijzen op het principe van de bestuurlijke rechtshandhaving, een principe dat ook door het hof van Straatsburg wordt erkend en gestimuleerd. Bovendien hebben de politici er wel voor gezorgd dat er te allen tijde in de Gas wetgeving een brug wordt geslagen met de rechterlijke macht. Uit de concrete werking van het Gas systeem blijkt dat het principe van de scheiding der machten op zijn minst verzwakt. Verzwakking van dit principe betekent verzwakking van de democratie en van de rechtstaat die door dit principe wordt geschraagd. Principes van rechtszekerheid, het gelijkheidsbeginsel en het legaliteitsbeginsel komen zwaar in de verdrukking. Christelle Triffaux, directrice van *Service des droits de jeunes*, toont dit ten overvloede en overtuigend aan met behulp van een casus. Een greep uit de vele vaststellingen die tonen dat de Gaswetgeving en haar toepassing 'met haken en ogen' in elkaar zit: de overtredingen ('overlast', 'asociaal gedrag') worden niet concreet en ondubbelzinnig omschreven; inzake strafmaat heerst willekeur; de vele GAS varianten omspannen de gemeenten als een kafaiaans labyrint; de rechten van de verdediging worden niet gerespecteerd; de bemiddelingsprocedure is van halfslachtig allooi; de wet druist in tegen wetten op andere niveaus, staat haaks op de wet op de kindbescherming; vorming voor een pedagogische benadering van minderjarigen is niet voorzien... .

De verdere uitbreiding bij minderjarigen naar lagere leeftijdscategorieën blijft een heikel punt. Dumortier stelt dat het beginsel van strafrechtelijke onverantwoordelijkheid in de GAS-wetgeving teniet wordt gedaan. Het idee om bij jongeren vroegtijdig strafrechtelijk in te grijpen is ronduit gevaarlijk. Jongeren worden direct met een formeel dossier opgezadeld. Ze komen vervolgens makkelijker in het vizier van 'de arm van de wet'. Ze worden daardoor gelabeld. Wat meer is, ze gaan zich ook rapper gedragen naar de rol die hen wordt toebedeeld (iatrogeen effect). M.a.w., het proces van wat vroeger kattenkwaad werd genoemd en maatschappelijk ook als dusdanig werd benaderd dreigt doorbroken te worden. Het krijgt niet meer de kans 'to mature out', eens de jaren van het verstand er aan komen.

Zowel Dumortier als Lefranc benadrukken dat we ons als burger best veel vragen stellen rond GAS. Het is de exponent van een samenleving die in toenemende mate repressief in plaats van civiliserend intervenieert en daarop zijn politieke keuzes en beslissingen baseert. Onderzoek heeft aangetoond dat repressie veiligheid niet verhoogt. Scandinavische landen bewijzen dat een goed systeem van sociale zekerheid nog altijd tot meer veiligheid leidt. Lefranc spreekt van het creëren van een vorm van parallelle justitie. Zoals de staat steeds meer taken in uitbesteding van zich afwentelt, zo is er ook een toegenomen tendens om taken van justitie uit te besteden. De vorm waarop dit momenteel gebeurt roept veel vragen op: hoe onafhankelijk zijn al die ambtenaren? Is het niet ook de taak van ons rechtssysteem om minderheden te beschermen tegen een publieke opinie die hen wil straffen? Waarom systemen creëren en invoeren waarin de onduidelijkheid zit ingebouwd en die vrijheden en privacy aantasten? Overspelen lokale ambtenarenapparaten en politici niet hun hand? Zijn ze niet naïef en pretentius? Gelet op de verstrengeling van verschillende rechtstakken moeten ambtenaren welhaast topambtenaren in de materie zijn. Deskundigheid in kleinere gemeenten is verre van verzekerd. Er wordt alom geroepen om administratieve vereenvoudiging, maar als er op een terrein onoverzichtelijke bureaucratische rompslomp gecreëerd wordt, dan wel op het terrein van het GAS. Om tegemoet te komen aan het verwijt van ambtelijke onkunde zou men van de huidige sanctionerende ambtenaren vervolgende ambtenaren kunnen maken, o.l.v. een rechter, een magistraat al dan niet op rust, door de koning benoemd en die zijn werkzaamheden uitoefent op het gemeentehuis, waar het lokale bestuur instaat voor logistiek en secretariaat.

Men kan zich afvragen of willekeur niet kan vermeden worden via een goede bemiddeling en beroepsprocedures? Men zou zich veel beter beroepen op systemen van bemiddeling die nu al in het jeugdrecht gehanteerd worden. Of het binnen GAS wel de moeite loont om in beroep te gaan? De rechtsgang waar procedures vooraf gaan aan de sancties wordt in GAS omgekeerd: men krijgt eerst een sanctie en dan mag men procederen. Ouders van kinderen zullen 2 keer nadenken: 25€ administratieve boete versus de onzekerheid en de kosten van een procedure.

Tenslotte: veel pleit er voor om het recht weer een grotere rol te laten spelen en terug te keren naar de bescheiden begindagen van het GAS. Het aantal overtredingen werd in de loop der jaren systematisch uitgebreid. Een overtreding als homobashing kan nu ook al administratief afgehandeld worden. Echt criminele feiten horen niet thuis in het GAS! Als men dan toch de kaart wil trekken van bestuurlijke handhaving, dan voor zaken als hondenpoep, sluikestorten, wildplassen en dies meer, die laatste categorie dan goed omschreven.

Verslag: Alain Storme

Samenlevingsopbouw Brussel